

СТАНОВИЩЕ

относно: кандидатурата на Петър Николов, доктор по политология и главен асистент в НБУ, за придобиване на академичната длъжност "доцент по политология", професионално направление 3.3. Политически науки, за нуждите на департамент Политически науки в НБУ

от: проф. д-н Николай Йорданов Найденов - катедра Политология
СУ "Св. Климент Охридски"

Д-р Петър Николов кандидатства за академичната длъжност „доцент по Политология в НБУ с хабилитационен труд, посветен на политическия консерватизъм (*Политическият консерватизъм. От Бърк и Местр до Орбан и Тръмп*. София: Сиела, 2017). Значителна част от този труд (238 с.) е написана от д-р Николов, а останалата част - от д-р Ирена Тодорова. Този труд е предшестван от книгата на д-р Николов *Раждането на българския консерватизъм* (София: Парадигма, 2011), която обосновава тезата, че корените на българския консерватизъм водят далече преди 1879 г. Част от приложените статии и доклади също са свързани с отделни аспекти от темата за консерватизма, развити впоследствие в хабилитационния труд, а останалите осветяват релевантни моменти от политическата история на България.

Значимостта на изследвания проблем се определя от множество фактори, сред които се откроява засиленото идеологическо преформатиране през последните десетилетия. Разпадането на тоталитарните системи в източна Европа доведе до силно релативизиране на опозицията „ляво“- „дясно“. Значителна част от комунистическата номенклатура – израснала, селектирана и управлявала под знамето на идеята за социално равенство, започна да трансформира своята политическа власт в икономическа, т.е. много от лидерите на комунистическата идеология заеха респектиращи позиции в системата на нейния смъртен враг – капитализма. Китайската комунистическа партия тръгна по друг път – тя продължи да преследва целите на комунизма с пазарна икономика, в която броят

на милиардерите гравитира около цифрата 400. Понятието „либерална демокрация“ се редуцира от синоним на представителната демокрация изобщо до една концепция за демокрацията, която си осигурява комфортен публичен монопол над дискурсите за отношението между мнозинството и малцинството и оставя отделни малцинствени групи извън обсега на рационалния анализ. Оттук рязко се промени представата за това, какво е консерватизъм и какво - национализъм. Допълнителен „шум“ в идеологическото реконструиране на света внасят растящите идеологически и съответно политически претенции на религията и особено исляма, който често оспорва идеологическите координати на западната цивилизация и така активира политическите претенции на християнството. На този фон проблемът за идеологията на консерватизма не може да се разглежда по традиционния начин и с традиционни аргументи.

Д-р Петър Николов подхожда нетрадиционно към консерватизма в редица отношения. Неговата концепция отива далече отвъд едно ситуативно разбиране и се стреми да обхване реалната сложност на феномена „консерватизъм“ като обединява цяла поредица от противоречиви и взаимно изключващи се тези за консерватизма. Да разгледаме някои от тях: (1) консерватизмът. няма завършена доктрина, а само отделни принципи и ценности; (2) консерватизмът в различни държави и исторически фази има противоречиво отношение към кралската власт, националната държава, демокрацията, държавната регулация и саморегулацията; (3) многообразието на консерватизма може да породи съмнение в самото му съществуване; (4) не всички политици, които съвременните автори квалифицират като консерватори, се самоопределят като такива. Една предварителната представа за консерватизма включва (1) вярата на консерваторите в Бог, обичта им към отечеството, привързаността им към парите и придържането им към рестриктивните социални норми – все позиции, които ги противопоставят на либералите и социалистите; (2) едно отношение към капиталистическата икономика и нейните резултати, което ги сближава с либералите и противопоставя на социалистите и, накрая, (3) едно признание за важността на социалната солидарност, което ги сближава със социалистите и противопоставя на либералите. Ето защо, първото и може би най-голямо достойнство на рецензирания труд е в това, че той разполага превъплъщенията на консерватизма в една широка рамка, която позволява да се открие общия знаменател в осем различни и дори

взаимно противоречащи си консервативни течения. По този начин се повдига завесата за един нов, изключително адекватен на съвременните политически процеси прочит на темата за консерватизма и идеологиите изобщо.

Съществен елемент от тази концептуална рамка е виждането на автора за двата основни типа консервативни политически реакции: елитистки и популистки. Първият проявява тяга към либерализма и реформите, а вторият защитава противоположен тип ценности. Именно това удвоява обхвата на концептуалната рамка и позволява да се изследва сложната динамика на консервативните нагласи, както и логиката, която обединява толкова различни идеологически феномени. В това се състои вторият важен принос на хабилитационния труд.

Последен елемент в концептуалната рамка на изследването представлява авторовото виждане за трите стълба на консерватизма: религия, патриотизъм и приемане на неравенството. Или, както се изразяват самите автори, политическият консерватизъм е „набор от ценности, изхождащи от християнската вяра и традиции“.

Именно така представената концептуална рамка прави възможно типологизирането на консерватизма в осем групи: реакционен, либерален, национален, авторитарен, демократичен, християндемократичен, неоконсервативен и популистки. Някои от тези течения, струва ми се, са причислени към консерватизма за пръв път. Разбира се, една толкова широка концепция за консерватизма не може да не породява спорове и контра аргументи – било по същество, било по отношение прецизността на формулировките. Намирам за достатъчно основателна критичната реакция на автора спрямо линейното представяне на трите алтернативни пътя на развитие на политическите режими – либерален, авторитарен, тоталитарен. В същото време, бих препоръчал едно по-нататъшно концептуално изчистване на идеята за наличието на демократична идея при тоталитарния социализъм, т.е. за „тоталитарна демокрация“. Например, би могло да се използват имитациите на демократични процедури не само при тоталитаризма, но и при авторитаризма, като доказателство за степента, до която тези процедури са утвърдени като глобални показатели за легитимността на един режим.

Самостоятелна стойност има изследователският подход на д-р Николов. Той обяснява идеологическите промени с настъпилите дълбоки социални, икономически и политически трансформации на глобално, цивилизационно, континентално, национално, групово и индивидуално равнище. В този интердисциплинарен дух на неговите трудове изпъква силният акцент върху историческото обяснение и повествование, представянето на идеологическото развитие като резултат от едно дълго натрупване; акцент, който е задължителен, предвид същността на консерватизма. Например, още в *Magna Charta Libertatum* той вижда “началото на един своеобразен аристократичен“, т.е. консервативен либерализъм. Но историзмът в начина на обясняване и излагане на концепцията за консерватизма има още едно, нетрадиционно за обичайния идеологически анализ, предимство. Макар авторската концепция да е изключително широка и обединяваща широк кръг от превъплъщения на консерватизма, анализът е максимално конкретен, обхващайки релевантни събития, в които се пресичат широк кръг от обстоятелства.

Накрая, не може да не направят впечатление ясно изразените тези и добрият език, притежаващ на места чисто литературни достойнства. В периода, в който присъждането на новите научни звания и заемането на академични позиции е обхванат от повсеместна девалвация, такъв начин на изразяване и език е все по-голяма рядкост. Това е и гаранция, че този млад учен притежава потенциала да привлича и задържа вниманието на студентите, че не само може да покаже сложността на темата за политическите идеологии и в частност за консерватизма, но може да направи това по най-естествения начин, проследявайки логиката, по която самите симпатизанти и създатели на тези идеологии са ги откривали.

Казаното дотук би могло да се допълни с множество коментари на конкретните проявления на консерватизма в различни исторически и географски условия, с пъстрата палитра от начини, по които тези условия са се превърнали в част от хабитуса на идеологическите лидери. Споменатите приноси на хабилитационния труд и придружаващите го научни публикации, обаче, очертават предостатъчно облика на един мащабно мислещ, задълбочен и целенасочен учен, който не бяга от сложността на

идеологическите процеси и съумява да ги изложи по ясен и увлекателен начин. Преподавател с такъв профил дава ясна представа за това - как ще бъде възприет от студентите си и какво те ще научат от него. И тази представа е повече от положителна. Всичко това са част от основанията ми да препоръчам убедено на научното жури да предложи гл. ас. д-р Петър Николов за академичната длъжност „доцент”.

проф. д-р Николай Найденов

София 30. 04. 2018 г.